

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญของปัญหา

กำเนิดและพัฒนาการของ “เจ้าพ่อ” ในทศวรรษที่ 2500 ถึงทศวรรษที่ 2530 ได้รับการถกเถียงกันมาก โดยเฉพาะจากงานวิชาการทางรัฐศาสตร์ และเศรษฐศาสตร์การเมือง เพราะ “เจ้าพ่อ” ที่ปรากฏขึ้นมาในช่วงทศวรรษที่ 2520 และ 2530 ได้เข้ามามีบทบาทเกี่ยวข้องกับอย่างยิ่งต่อการเมืองในระดับท้องถิ่น และการเมืองในระดับชาติ ซึ่งแนวโน้มเช่นนี้เป็นไปในทิศทางที่ “เจ้าพ่อ” มีบทบาทเพิ่มสูงขึ้นมาก ดูราวกับว่า “เจ้าพ่อ” กำลังเข้าสู่ช่วงพัฒนาการสูงสุดในตัวเอง แม้ว่าในระยะแรก “เจ้าพ่อ” จะมีได้มุ่งมั่นเข้าสู่กระบวนการและโครงสร้างอำนาจทางการเมืองก็ตาม แต่ผลจากการที่ระบบการเมืองเปิดมากขึ้นหรือมีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น หลังปี 2516 จะเห็นได้ว่า “เจ้าพ่อ” เข้ามามีบทบาททางการเมืองระดับชาติมากขึ้น โดยตั้งแต่ปี 2517 รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้มีการจัดตั้งพรรคการเมือง มีการเลือกตั้งส.ส. มีฝ่ายนิติบัญญัติ และมีคณะรัฐมนตรีที่มาจากพรรคการเมือง มีการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยนี้ค่อนข้างมีความต่อเนื่องในระยะครึ่งหลัง กลางทศวรรษที่ 2510 (2517) เป็นต้นมา แม้ว่าจะมีการผันผวนเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในบางครั้งก็ตาม เช่น ในปี 2519 มีการยึดอำนาจของ พลเรือเอกสฤษดิ์ ชลออยู่ และมีการเลิกรัฐธรรมนูญ ปี 2517 มีการยกเลิกรัฐสภา และการเลิกพรรคการเมือง ฯลฯ แต่หลังจากนั้นก็มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ขึ้นมาอีกในปี 2521 ยังผลให้มีรัฐสภา พรรคการเมือง และการเลือกตั้งใหม่ อย่างต่อเนื่องกันมา จนถึงปี 2534 ก็เกิดการรัฐประหารของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (ร.ส.ช.) ขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ยังผลให้การเมืองไทยสะดุดลงชั่วระยะสั้น ๆ แต่หลังจากนั้น ตั้งแต่ปี 2535 มา รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ก็กำหนดให้มีรัฐสภา พรรคการเมือง และการเลือกตั้งอีกครั้งหนึ่งต่อเนื่องมาอีกจนถึงปัจจุบัน

สภาพการณ์ทางการเมืองที่อยู่ในระยะเปลี่ยนผ่าน (transitional period) จากยุคเผด็จการทหารตั้งแต่ทศวรรษที่ 2490 จนถึงกลางทศวรรษที่ 2510 (2516) มาสู่ระบอบการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น คือตั้งแต่ปี 2517 - 2535 นี้ เมื่อรัฐธรรมนูญที่มีกรอบ

กติกาเป็นประชาธิปไตยได้กำหนดให้สถาบันทางการเมืองคือรัฐสภา พรรคการเมือง จำเป็นต้องมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) เพื่อทำหน้าที่ในฝ่ายนิติบัญญัติ และเป็นตัวแทนของประชาชนในการทำหน้าที่ฝ่ายรัฐบาล

ดังนั้นพรรคการเมือง และ ส.ส.จึงมีบทบาทสำคัญในการเมืองระดับชาติ แต่การเข้ามามีบทบาทและทำหน้าที่ในรัฐสภาได้ ต้องผ่านการลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นส.ส. ซึ่งการเลือกตั้งที่ผ่านมาของไทยจำนวนทั้งสิ้น 17 ครั้ง คือ 2475, 2480, 2481, 2489, 2491, 2495, 2500 (2 ครั้ง) , 2512, 2518, 2519, 2522, 2526, 2529, 2531, 2535 (2 ครั้ง) ปรากฏว่าในระยะเวลาที่มีการเลือกตั้งที่ผ่านมา ก่อนปี 2518 บุคคลที่ถูกใส่ชื่อนำหน้าให้เป็น “เจ้าพ่อ” เพราะมี “อิทธิพล” มากในจังหวัดต่าง ๆ ก็ยังมีได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองระดับชาติให้เห็นชัดเจน ทั้งในแง่การให้ความสนับสนุนช่วยเหลือพรรคการเมือง และผู้สมัครฯ ในการเลือกตั้งส.ส. (บทบาททางการเมืองระดับชาติโดยอ้อม) หรือการเข้ามามีบทบาททางการเมืองระดับชาติโดยตรง คือการลงสมัครฯ เพื่อเข้ามาเป็นส.ส.

อย่างไรก็ตามเมื่อมีการเลือกตั้งส.ส. ปี 2518 อย่างต่อเนื่องมาถึงปี 2535 ซึ่งมีการเลือกตั้งจำนวน 8 ครั้ง (ครั้งที่ 10 - 17) ปรากฏว่าผู้ที่ถูกใส่ชื่อให้เป็น “เจ้าพ่อ” เพราะมี “อิทธิพล” มากในบางจังหวัดได้เริ่มเข้ามามีบทบาททางการเมืองระดับชาติแล้ว อาจเป็นการเข้ามามีบทบาททางการเมืองโดยอ้อมหรือโดยตรง หรือทั้ง 2 ด้านรวมกัน ลักษณะเช่นนี้ในระยะต่อมา “ผู้มีอิทธิพล” ระดับ “เจ้าพ่อ” ใหญ่ ก็ค่อย ๆ มีพัฒนาการด้วยตัวเองเพิ่มมากขึ้นอย่างชัดเจน จากเดิมที่ “อิทธิพล” (อำนาจที่ไม่เป็นทางการ) ของ “เจ้าพ่อ” ใหญ่ระดับจังหวัด ถูกดึงให้เข้ามาสัมพันธ์กับอำนาจทางการเมืองในฐานะผู้สมัครฯ หรือผู้ให้ความสนับสนุนช่วยเหลือผู้สมัครฯ (ดู สมบัติ จันทร์วงศ์, 2534 และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2536) การเข้ามามีบทบาททางการเมืองระดับชาติโดยตรงหรือโดยอ้อม ในระยะแรกนี้ยังมองไม่เห็นผลกระทบต่อพรรคการเมือง และรัฐสภา เพราะ “เจ้าพ่อ” ใหญ่ ที่มี “อิทธิพล” มากระดับจังหวัด ยังมีได้มีบทบาทสำคัญในการใช้ “อิทธิพล” เหลือส.ส.ที่อยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ของตน หรือมี “อิทธิพล” เหลือพรรคการเมืองที่ตนให้การสนับสนุนช่วยเหลือ หรือในสถานะที่ตนเองเป็นส.ส.สังกัดอยู่ในพรรคการเมืองนั้น

ในระยะต่อมา “เจ้าพ่อ” ก็ค่อย ๆ มี “อิทธิพล” เหนือพรรคการเมือง และส.ส.ที่อยู่ในพรรคการเมืองมากขึ้น ในที่สุด “เจ้าพ่อ” ที่มี “อิทธิพล” มากระดับจังหวัด ซึ่งมีอยู่ไม่มากนัก ก็กลายเป็นบุคคลสำคัญมากต่อพรรคการเมืองบางพรรค และส.ส.ที่ตนให้การสนับสนุน ตัวอย่างเช่น “เสี้ยมเล้ง” ให้ส.ส.ในความอุปถัมภ์ของตน ซึ่งอยู่ฝ่ายค้านถอนชื่อออกจากการเปิดอภิปรายทั่วไปในญัตติไม่ไว้วางใจรัฐบาล พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ในปี 2530 สำเร็จ (ดู Somrudee Nicrowattanayingyong , 1991 : 17) “กำนันเป๊าะ” “เสี้ยมแหย” และ “เสี้ยมเล้ง” กลายเป็นผู้ตัดสินใจ กำหนดตัวผู้สมัครฯ ที่จะให้ใครลงสมัครในสังกัดพรรคการเมืองใด นายบรรหาร ศิลปอาชา นายเสนาะ เทียนทอง นายวัฒนา อัสวเหม นายชูชีพ หาญสวัสดิ์ นายณรงค์ วงศ์วรรณ กลายเป็นผู้มีตำแหน่งสำคัญ และมีบทบาทในการใช้ “อิทธิพล” เหนือสมาชิกในพรรค โดยการให้ความสนับสนุนช่วยเหลือผู้สมัครฯ จำนวนหนึ่ง จึงมีผลต่อการได้รับการสนับสนุนจากส.ส.ในกลุ่มของตนให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีทุกครั้ง เมื่อพรรคได้เข้าร่วมคณะรัฐบาล จนกระทั่ง “ผู้มีอิทธิพล” ระดับ “เจ้าพ่อ” ใหญ่ ของจังหวัดสุพรรณบุรีได้มีการพัฒนาการสูงสุดได้รับเลือกจากสมาชิกในพรรคชาติไทย ให้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรคในปี 2537 (สังคีต พิริยะรังสรรค์, 2539 : 36) และได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และควบตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยในปี 2538 ในขณะที่ผู้ที่ถูกใส่ชื่อให้เป็น “เจ้าพ่อ” ในจังหวัดปราจีนบุรี (สระแก้ว) ต้องการได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยเช่นกัน แต่ตนไม่ได้รับตำแหน่งนี้ เพราะนายบรรหาร ศิลปอาชา มีเหตุผลส่วนตัวที่ยังไม่ต้องการให้นายเสนาะ เทียนทอง ดำรงตำแหน่งดังกล่าว ความขัดแย้งระหว่าง “เจ้าพ่อ” ทั้งสอง ก่อให้เกิดความแตกแยกกันในพรรคชาติไทยอีกครั้งหนึ่ง เมื่อมีการเลือกตั้งในปี 2539 กลุ่มของ “เจ้าพ่อวังน้ำเย็น” (นายเสนาะ) ได้ย้ายไปอยู่พรรคความหวังใหม่ โดย “เจ้าพ่อวังน้ำเย็น” ได้เป็นเลขาธิการพรรคที่ตนย้ายมาอยู่ด้วย และเมื่อมีการจัดตั้งรัฐบาลในปีเดียวกันนี้ โดยมีพรรคความหวังใหม่เป็นแกนนำ “เจ้าพ่อวังน้ำเย็น” จึงได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยสมัยนี้

เมื่อเป็นดังกล่าวจึงเห็นได้ว่าบทบาทของ “เจ้าพ่อ” ในการเมืองระดับชาติจึงเป็นปัญหากระทบต่อพรรคการเมือง และการเมืองไทยด้วย ในการศึกษาบทบาทของ “เจ้าพ่อ” ในการเมืองไทย พ.ศ.2517 - 2535 นี้ นอกเหนือจากการอธิบาย และวิเคราะห์ถึงการเข้ามามีบทบาททางการเมืองระดับชาติ ของ “เจ้าพ่อ” ในแง่ที่กล่าวมาแล้ว ยังจะได้พิจารณาถึง

ปัจจัย หรือสาเหตุสำคัญที่สามารถทำให้ “เจ้าพ่อ” เข้ามามีบทบาททางการเมืองระดับชาติได้ โดยพิจารณาจากปัจจัยแวดล้อมหรือบริบททางการเมืองของไทย ตั้งแต่ 2490 - 2516 และ 2517 - 2535 กับลักษณะการดำรงอยู่ และการเติบโตทางเศรษฐกิจของ “เจ้าพ่อ” ว่ามีผลต่อพัฒนาการทางการเมืองของ “เจ้าพ่อ” ในการเข้ามามีบทบาททางการเมืองระดับชาติอย่างไร นอกจากนี้ก็จะอธิบายถึงกำเนิด และพัฒนาการของ “เจ้าพ่อ” ที่มี “อิทธิพล” มากในจังหวัดชลบุรี โดยจะพิจารณาเกี่ยวกับ “อิทธิพล” ของ “เจ้าพ่อ” กับพัฒนาการของ “เจ้าพ่อ” ในทางเศรษฐกิจและทางการเมือง ในแง่นี้จะนำกรณีศึกษา “เจ้าพ่อ” ที่มี “อิทธิพล” มากในจังหวัดอ่างทอง และจังหวัดขอนแก่นมาวิเคราะห์หรืออธิบายเชิงเปรียบเทียบกับ “เจ้าพ่อ” ในจังหวัดชลบุรีด้วย

กระนั้นก็ตามสิ่งที่ต้องการศึกษาตามที่กล่าวมา ก็ยังไม่สามารถมองเห็นต้นกำเนิดที่แท้จริงของ “เจ้าพ่อ” ได้ ดังนั้นในการศึกษานี้จึงพยายามอธิบายย้อนกลับไปค้นหาต้นกำเนิดหรือรากเหง้าที่แท้จริงของ “เจ้าพ่อ” ด้วย ที่สำคัญก็คือ การวิเคราะห์หรืออธิบายปรากฏการณ์ของ “เจ้าพ่อ” สมัยใหม่ หรือแบบใหม่ที่เกิดขึ้น และดำรงอยู่อย่างมีพัฒนาการมากขึ้น ภายใต้ปัจจัยแวดล้อม หรือบริบททางสังคมที่เกี่ยวข้องกับผลการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในช่วงทศวรรษที่ 2490 - 2530 นั้น มีปัญหาที่เกี่ยวข้องกันด้วยว่า ก่อนที่จะมีกำเนิดและพัฒนาการของ “เจ้าพ่อ” ตั้งแต่ทศวรรษที่ 2500 ซึ่งมีบุคคลที่ถูกใส่ชื่อให้เป็น “เจ้าพ่อ” คนแรกคือ “เจ้าพ่อบางนกแขวก” (แต่มีการดำรงอยู่และการใช้ “อิทธิพล” มากมาตั้งแต่ทศวรรษที่ 2490) นั้นก็คงถือไม่ได้ว่าบุคคลที่ถูกใส่ชื่อให้เป็น “เจ้าพ่อ” คนแรกคือ ต้นกำเนิดของ “เจ้าพ่อ” ที่แท้จริง แต่ “เจ้าพ่อบางนกแขวก” ทำให้เราเข้าใจได้ระดับหนึ่งว่า ภายใต้บริบททางสังคมการเมืองที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปตั้งแต่ทศวรรษที่ 2490 มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงลักษณะการดำรงอยู่ของอำนาจท้องถิ่นในรูปแบบหนึ่งที่เรียกว่า “เจ้าพ่อ” เพราะมีความแตกต่างซับซ้อนมากขึ้นกว่าลักษณะการดำรงอยู่ของอำนาจท้องถิ่นในรูปแบบอื่นที่เคยดำรงอยู่มานานหลายทศวรรษ ตั้งแต่ก่อนและหลังการปฏิรูปการปกครองแผ่นดินสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา อำนาจท้องถิ่นในรูปแบบเก่าหรือสมัยเก่าที่เวลานี้คือ “นักเลงโต” และ “โจร” หรือ “เสื่อ” อำนาจท้องถิ่นรูปแบบนี้ดำรงอยู่มาก่อน ที่จะมีคำว่า “เจ้าพ่อ” ใช้เรียกอำนาจท้องถิ่นรูปแบบใหม่หรือสมัยใหม่ที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป โดยเริ่มมีความแตกต่างจากเดิมมากขึ้นในแง่การดำรงอยู่ของ “อิทธิพล” “อิทธิพล” ที่ว่านี้ก็คือ อำนาจท้องถิ่นในรูปแบบต่าง ๆ ที่เคยเกิดขึ้นมา และดำรงอยู่ในสังคมไทยมาก่อน นอกเหนือจากที่กล่าวมา

นี้ “อิทธิพล” ที่เป็นอำนาจท้องถิ่นในรูปแบบอื่น เช่น “กบฏหัวเมือง” “กบฏผีบุญ” “กบฏอั้งยี่” รวมถึง “นายหัว” “พ่อเลี้ยง” “แม่เลี้ยง” เป็นต้น

ยิ่งกว่านั้นสิ่งที่น่าสนใจมากก็คือ วัฒนธรรมแบบนักเลง และบุคคลิกภาพแบบนักเลง ซึ่งมีความหมายรวมเรียกว่า อำนาจแบบนักเลงที่ปรากฏอยู่ในตัว “เจ้าพ่อ” แบบใหม่หลายคน เช่น นายปิยะ อังกินันท์ (เสี้ยแปง) นายแคล้ว ธนิกุล (เสี้ยแคล้ว) นายโส ธนวิสุทธิ (เสี้ยโส) นายซั้ววบ คงอุดม (เสี้ยซั้วเตาปูน) นายสมชาย คุณปลื้ม (กำนันเปี๊ยะ) นายเสนาะ เทียนทอง (เจ้าพ่อวังน้ำเย็น) นายกำแหง วีระนนท์ (เจ้าพ่อบางนกแขวก) นายจุมพล สุขภรณ์ (เสี้ยจิว) นายสุชัย รวยริน (เสี้ยไซ) เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลชั้นนำที่อยู่ในโครงสร้างอำนาจท้องถิ่น หรือลูกน้อง มือปืน ที่แวดล้อมสัมพันธ์กับ “เจ้าพ่อ” ก็ยังปรากฏให้เห็นว่า วัฒนธรรมและบุคคลิกภาพแบบนักเลงมิได้หายไปจากสังคมไทยทั้งหมด เพราะบุคคลชั้นนำที่อยู่ในโครงสร้างอำนาจท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และสารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในบางท้องถิ่นของจังหวัดต่าง ๆ ทางภาคกลาง ก็ยังมีพวกนักเลงที่เติบโตขึ้นมาในท้องถิ่นนั้นได้รับตำแหน่งเหล่านี้ เช่น “กำนันเริง” อ.วิเศษชัยชาญ จ.อ่างทอง “กำนันหมู” ใน อ.ธัญบุรี จ.ปทุมธานี “กำนันเปี๊ยะ” ใน อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี ฯลฯ และยังปรากฏชัดเจนมากขึ้นเมื่อพิจารณาจากลูกน้อง มือปืนที่แวดล้อม “เจ้าพ่อ” เพราะพวกนี้มักจะมีลักษณะที่แยกกันไม่ออกจากบุคคลิกภาพแบบนักเลง จึงเห็นได้ว่าวัฒนธรรม และบุคคลิกภาพแบบนักเลงยังคงดำรงอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน

ดังนั้นการศึกษาบทบาทของ “เจ้าพ่อ” ในการเมืองไทย พ.ศ.2517 - 2535 จึงดูค่อนข้างเป็นปัจจุบัน แม้จะพิจารณาลึกลงไปถึงเค้าเดิมของบุคคลแรกที่ถูกล่าชื่อให้เป็น “เจ้าพ่อ” ในปี 2502 คือ “เจ้าพ่อบางนกแขวก” (นายกำแหง วีระนนท์) (ดู พิมพิไทย และเสียงอ่างทอง, กันยายน 2502 - พฤศจิกายน 2503 และ นครไทย, ฉบับพิเศษ ที่ 849 ปีที่ 13, 30 ธันวาคม 2502) ซึ่งเขามีบทบาท และ “อิทธิพล” ในท้องถิ่นช่วงทศวรรษที่ 2490 ถึงต้นทศวรรษที่ 2500 ที่สำคัญคือ การศึกษาบทบาทของ “เจ้าพ่อ” ที่มี “อิทธิพล” มาก และมีพัฒนาการทางเศรษฐกิจ และพัฒนาการทางการเมืองไปมากแล้วในช่วงทศวรรษที่ 2510, 2520 และ 2530 ซึ่งอยู่ภายใต้บริบททางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปมากเช่นเดียวกันนี้ ก็ดูเหมือนว่าจะทำให้มองเห็นภาพที่ไม่ต่อเนื่องกันของอำนาจท้องถิ่นในรูปแบบอื่น เช่น “นักเลงโต” และ “โจร” หรือ “เสื่อ” ที่ปรากฏขึ้นมาในสังคมไทย และมีมาก่อนอำนาจ

ท้องถิ่นในรูปแบบ “เจ้าพ่อ” นานมากหลายทศวรรษแล้ว ดังนั้นเพื่อทำให้มองเห็น วัฒนาการที่ต่อเนื่องกันของอำนาจท้องถิ่น ซึ่งเป็นอำนาจที่ไม่เป็นทางการ หรือที่เรียกอีก อย่างหนึ่งว่า “อิทธิพล” ภายใต้บริบทของสังคมการเมืองไทยที่เปลี่ยนแปลงไปนี้ ผู้เขียนจึง พยายามอธิบายอำนาจท้องถิ่น หรือ “อิทธิพล” ที่ปรากฏขึ้นมาในรูปแบบอื่น ซึ่งเกิดขึ้นมา ก่อน “เจ้าพ่อ” ด้วย ว่ามีความเชื่อมโยงกันในลักษณะเช่นใด หรือไม่อย่างไร โดยเฉพาะ อย่างยิ่งผู้เขียนจะพยายามเสนอความเห็นใหม่ ผ่านหลักฐานที่ปรากฏอยู่ในแง่ว่า “เจ้าพ่อ” มีต้นกำเนิดหรือรากเหง้าที่แท้จริงในอดีตลึกลงไปถึงช่วงไหน และเราจะเรียกอำนาจท้องถิ่น หรือ “อิทธิพล” ในรูปแบบอื่นที่ปรากฏขึ้นมาในสังคมไทยก่อนทศวรรษที่ 2490 ว่าเป็น “เจ้าพ่อ” ได้หรือไม่

เพราะถ้าเราไม่ยึดติดกับการให้นิยามคำว่า “เจ้าพ่อ” ในแบบสมัยใหม่ที่มีพัฒนาการ ไปมากแล้ว โดยการระบุนความหมายครอบคลุมลงไปเฉพาะแบบแผนหรือบทบาทที่ “เจ้า พ่อ” ดำรงอยู่ในช่วง 2 - 3 ทศวรรษ ที่ผ่านมานี้ว่าอย่างน้อยที่สุด บุคคลที่จะเป็น “เจ้าพ่อ” ได้จะต้องมี “อิทธิพล” ครอบงำ หรืออยู่เหนือข้าราชการระดับสูงของรัฐในจังหวัด ใช้ “อิทธิพล” ในทางแสวงหาและปกป้องผลประโยชน์ในทางธุรกิจที่ค่อนข้างเป็นธุรกิจผิด กฎหมาย หรือมีการเติบโตทางธุรกิจในบางด้านที่ผิดกฎหมาย มีวิธีการรุนแรงในการแสดง อำนาจ-อิทธิพลของตน มักจะเข้ามามีบทบาททางการเมืองระดับท้องถิ่นและระดับชาติ (ดู สมบัติ จันทรวงศ์, 2534 และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2536 : 5) เราก็อาจจะมีคำอธิบายใหม่ เกี่ยวกับ “เจ้าพ่อ” ว่าที่จริงแล้วมี “เจ้าพ่อ” เกิดขึ้นมานานแล้วในสังคมไทย เพียงแต่ปรากฏ ขึ้นในชื่ออื่นหลายชื่อ เช่น “นักเลงโต” “เสือ” “พ่อเลี้ยง” และ “นายหัว” แต่ “เจ้าพ่อ” ที่ ปรากฏขึ้นมาในแต่ละท้องถิ่น และอยู่ภายใต้บริบททางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไป ก็มีผล ต่อบทบาทของ “เจ้าพ่อ” ในลักษณะเดิมไม่สามารถดำรงอยู่ได้ จึงอยู่การให้ความหมาย ของ “เจ้าพ่อ” ในลักษณะดังกล่าวสามารถนำมาใช้อธิบายแบบแผน และบทบาทของบุคคล ที่มี “อิทธิพล” มากในปัจจุบันได้ว่า ใครคือ “เจ้าพ่อ” บ้าง แต่ความหมายในแง่ใหม่นี้ดูเหมือน ว่าจะทำให้คำอธิบายเกี่ยวกับ “เจ้าพ่อ” มีลักษณะหยุดนิ่ง และทำให้เข้าใจได้ว่า “เจ้าพ่อ” เพิ่งเกิดขึ้นมาในสังคมไทยไม่นานนี้เอง อีกนัยหนึ่งก็คือ การให้ความหมายของคำว่า “เจ้า พ่อ” สมัยใหม่ โดยขาดมิติทางประวัติศาสตร์ ก็จะทำให้มองไม่เห็นความเปลี่ยนแปลงของ อำนาจท้องถิ่นในบริบทของสังคมไทย

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาคำเนิดและพัฒนาการของ “เจ้าพ่อ” ในบริบทของสังคมการเมืองไทย
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยและเงื่อนไขที่ทำให้ “เจ้าพ่อ” พยายามเข้ามามีบทบาททางการเมืองระดับชาติ
3. เพื่อวิเคราะห์และอธิบายวิธีการใช้อำนาจและอิทธิพลของ “เจ้าพ่อ” ในการเข้ามามีบทบาททางการเมืองระดับชาติ

3. สมมุติฐาน

สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองไทยที่เปลี่ยนแปลงไปภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีส่วนสำคัญยิ่งต่อกำเนิดและพัฒนาการของ “เจ้าพ่อ” ที่มีบุคลิกภาพ และวัฒนธรรมเชิงอำนาจแบบนักเลง หรือสามารถอาศัยอำนาจแบบนักเลงในการสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจขึ้นมา และดำรงอยู่อย่างมีอิทธิพลในอาณาบริเวณท้องถิ่นแห่งหนึ่ง และนับตั้งแต่ พ.ศ.2517 เป็นต้นมา ในช่วงที่ระบบการเมืองไทยเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น “เจ้าพ่อ” ได้พยายามดำรงสถานะของตนโดยการใช้อำนาจ และอิทธิพลผ่านเครือข่ายความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ เพื่อสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็น ส.ส. ทั้งนี้ เพื่อสร้างฐานอำนาจทางการเมืองอันจะเป็นปัจจัยสำคัญต่อการปกป้องผลประโยชน์ของ “เจ้าพ่อ” เอง

4. ประโยชน์ของการศึกษา

1. ได้เข้าใจถึงการก่อกำเนิด และพัฒนาการของ “เจ้าพ่อ” ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงภายหลังการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ปี 2516
2. ได้เข้าใจถึงปัจจัยและเงื่อนไขที่สำคัญในการทำให้ “เจ้าพ่อ” มีความต้องการเข้ามามีบทบาททางการเมืองระดับชาติ
3. ได้ทราบถึงวิธีการใช้อำนาจและอิทธิพลของ “เจ้าพ่อ” ในทางการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกระบวนการเลือกตั้ง ส.ส. จังหวัดชลบุรี

5. นิยามคำว่า “เจ้าพ่อ”

คำว่า “อิทธิพล” (Itthiphon) หมายรวมถึง “อำนาจ” (Power) ที่แปลว่าการบังคับ ข่มขู่ ออกคำสั่งให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม และ “อิทธิพล” (Influence) ที่แปลว่าการชักจูงโน้มน้าวให้ผู้อื่นกระทำตามความต้องการของตน ความหมายโดยรวมของ “อิทธิพล” ที่ใช้ก็คืออำนาจที่ไม่เป็นทางการ ส่วนอำนาจที่เป็นทางการคืออำนาจรัฐ บางครั้งจะใช้คำว่า “อำนาจหน้าที่” (Authority)

ในการศึกษาที่ผู้เขียนสร้างนิยามเฉพาะขึ้นมาใหม่ โดยพิจารณาจากลักษณะเด่นของ “เจ้าพ่อ” ในด้านบุคลิกภาพ และการกระทำที่สำคัญของ “เจ้าพ่อ” ทั้งแบบเก่าและแบบใหม่ดังนี้

“เจ้าพ่อ” แบบเก่า คือ บุคคลที่มีบุคลิกภาพและวัฒนธรรมเชิงอำนาจแบบนักเลง หรือสามารถอาศัยอำนาจแบบนักเลง ซึ่งบางครั้งมีลักษณะรุนแรงสร้างอิทธิพลขึ้นมาเพื่อดำรงอยู่ในอาณาบริเวณท้องถิ่นแห่งหนึ่งอย่างมีสัมพันธภาพเชิงอำนาจ และผลประโยชน์กับคนในท้องถิ่นอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับพวกลูกน้อง นักเลง และชาวบ้านจำนวนมาก ซึ่งต้องการความช่วยเหลือคุ้มครองจากตน “เจ้าพ่อ” แบบเก่านี้มีพัฒนาการน้อยมาก เพราะยังมิได้อาศัยอำนาจแบบนักเลงสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจขึ้นมา และใช้อำนาจทางเศรษฐกิจไปสัมพันธ์กับอำนาจที่เป็นทางการ และอำนาจทางการเมือง ทั้งในระดับท้องถิ่น และในระดับชาติอย่างชัดเจน ในลักษณะของการมีอิทธิพลที่เหนือกว่าหรือครอบงำผู้ใช้อำนาจเหล่านั้น ตลอดจนการเข้ามามีบทบาททางการเมืองโดยตรงหรือโดยอ้อม เพื่อแสวงหาและปกป้องผลประโยชน์ของตนเองเพิ่มสูงขึ้น

“เจ้าพ่อ” แบบใหม่ คือ บุคคลที่มีบุคลิกภาพและวัฒนธรรมเชิงอำนาจอำนาจแบบนักเลงหรือสามารถอาศัยอำนาจแบบนักเลง ซึ่งบางครั้งมีลักษณะรุนแรงสร้างอิทธิพลขึ้นมา เพื่อดำรงอยู่ในอาณาบริเวณท้องถิ่น

แห่งหนึ่งอย่างมีสัมพันธภาพเชิงอำนาจ และผลประโยชน์กับคนในท้องถิ่นนั้นอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับพวกลูกน้อง นักเลง และชาวบ้านจำนวนมาก ซึ่งต้องการความช่วยเหลือคุ้มครองจากตน “เจ้าพ่อ” แบบใหม่นี้มีพัฒนาการสูงมาก เพราะสามารถอาศัยอำนาจแบบนักเลงสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจขึ้นมา และใช้อำนาจทางเศรษฐกิจไปสัมพันธ์กับอำนาจที่เป็นทางการ และอำนาจทางการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่นและในระดับชาติอย่างชัดเจน ในลักษณะของการมีอิทธิพลที่เหนือกว่า หรือครอบงำผู้ใช้อำนาจเหล่านั้น ตลอดจนการเข้ามามีบทบาททางการเมืองโดยตรงหรือโดยอ้อม ทั้งนี้เพื่อแสวงหาและปกป้องผลประโยชน์ของตนเองเพิ่มสูงขึ้น

กระนั้นก็ตามยังมีกลุ่มนักธุรกิจการเมืองท้องถิ่น ที่ถูกเรียกว่า “เจ้าพ่อ” ด้วย แต่ในการศึกษานี้จะไม่นำมาพิจารณาอย่างละเอียด ซึ่ง “เจ้าพ่อ” กลุ่มนี้มีลักษณะที่แตกต่างจาก “เจ้าพ่อ” ที่กล่าวมาข้างต้น คือด้านการมีหรือใช้วัฒนธรรมและบุคลิกภาพเชิงอำนาจแบบนักเลงอย่างชัดเจนดังนี้

* “เจ้าพ่อ” แบบใหม่ อีกลักษณะหนึ่งคือ บุคคลที่ไม่มีบุคลิกภาพและวัฒนธรรมเชิงอำนาจแบบนักเลง หรือสามารถอาศัยอำนาจแบบนักเลงซึ่งมีลักษณะรุนแรงสร้างอิทธิพลขึ้นมา แต่ก็มีอิทธิพลในการดำรงอยู่ในอาณาบริเวณท้องถิ่นแห่งหนึ่งอย่างมีสัมพันธภาพเชิงอำนาจ และผลประโยชน์กับคนในท้องถิ่นนั้นอย่างกว้างขวาง เพราะสามารถสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจขึ้นมา และใช้อำนาจทางเศรษฐกิจไปสัมพันธ์กับอำนาจที่เป็นทางการ และอำนาจทางการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่น และในระดับชาติอย่างชัดเจน ในลักษณะของการมีอิทธิพลที่เหนือกว่าหรือครอบงำผู้ใช้อำนาจเหล่านั้น ตลอดจนการเข้ามามีบทบาททางการเมืองโดยตรง หรือโดยอ้อม ทั้งนี้เพื่อแสวงหาและปกป้องผลประโยชน์ของตนเองเพิ่มสูงขึ้น

โดยสรุป “เจ้าพ่อ” ในปัจจุบัน (แบบใหม่) ส่วนหนึ่งจะมีบุคลิกภาพและวัฒนธรรมเชิงอำนาจแบบนักเลง หรือสามารถอาศัยอำนาจแบบนักเลง ซึ่งบางครั้งมีลักษณะรุนแรงสร้างอิทธิพลขึ้นมา แต่ก็มี “เจ้าพ่อ” ส่วนหนึ่งที่ไม่มีบุคลิกภาพและวัฒนธรรมเชิงอำนาจแบบนักเลง หรือไม่ได้อาศัยอำนาจแบบนักเลง ซึ่งมีลักษณะรุนแรงสร้างอิทธิพลขึ้นมา แต่ขึ้นชื่อว่า “เจ้าพ่อ” จะต้องมามีอิทธิพลอย่างกว้างขวางในการดำรงอยู่ในอาณาบริเวณท้องถิ่นแห่งหนึ่งอย่างมีสัมพันธภาพเชิงอำนาจ และผลประโยชน์กับคนจำนวนมากในท้องถิ่นนั้น โดยสามารถสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจขึ้นมา และใช้อำนาจทางเศรษฐกิจไปสัมพันธ์กับอำนาจที่เป็นทางการ และอำนาจทางการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่น และในระดับชาติอย่างชัดเจน ในลักษณะของการมีอิทธิพลที่เหนือกว่าหรือครอบงำผู้ใช้อำนาจเหล่านั้น ตลอดจนการเข้ามามีบทบาททางการเมืองโดยตรงหรือโดยอ้อม ทั้งนี้เพื่อแสวงหาและปกป้องผลประโยชน์ของตนเองเพิ่มสูงขึ้น